

{דינו של הרמב"ם דשליח פטור במוסיף}

יט, ב ש"מ מוסיף על דעת בעה"ב וכו' והוא ספק בגמ' כתובות צח, ב כמש"כ התוס'. והרמ' פסק לדינא במעילה (ז, א) דמוסיף הוי ולא מעביר וכ"ה בשלוחין פ"א, ולכן פסק לדינא בלי אוקימתא של הגמ' והבעה"ב מעל אפי' אם לא אמר השליח טול א' מדעתי וכו', אלא שניהם מדעת בעה"ב הבעה"ב מעל.

אולם הרמ' שם פסק דאם אמר שניהם מדעת בעה"ב, בע"ב חייב והשליח פטור. ורק אם אמר טול א' מדעתי וא' מדעת בע"ב שניהם מעלו, ואפי' שניהם מדעתי גם בעה"ב מעל.

והקשו ר"י קורקוס ומאירי כתובות שם דדין הרמ' ק' מסברא ומגמ', דמסברא מהיכ"ת שליח לא מעל, לכאורה הבעה"ב מעל רק בא', וא"כ השני למה לא מעל השליח. וכן בגמ' כפשוטו אם מוסיף היה מובן והלא להרמ' אין השליח חייב. וע"ז י"ל לטעמיך וכו' אבל מסברא ק' להבין.

ותי' הר"י קורקוס ששליח חשב דכוונת בעה"ב שלא יפחות ולכה"פ א', וא"כ הכל עשה מדעת השליחות ולכן לא מעל אם אמר שניהם מדעת בעה"ב.

אולם באורים גדולים לימוד קצא כ' באופ"א דאין הפשט דשניהם ע"ד הבעה"ב, דהבעה"ב הרי לא שלח רק לא' ואפי' מוסיף הוא רק על א', אלא השני השליח בכלל לא עשה כלום ורק משטה וגרם להם ליקח עוד אחד ואינו מועל רק אם אמר לדעתי. וכע"ז מבואר בנתיבות בבית יעקב בכתובות שם.

{בדין הנ"ל מ"ש מדין נזכר בעה"ב דהשליח מעל}

עוד תמה הקר"א דצ"ב מ"ש מדין המשנה להלן נזכר בעה"ב דשוב מאחר דאינו מועל ממילא השליח מועל, וגם כאן נימא כן דאפי' לסברת הר"י קורקוס שחשב השליח דהכל מבעה"ב למעשה אין בהע"ב חייב על השני ומאחר דאינו חייב למה אין השליח חייב. [ולאורים גדולים הנ"ל מיושב דאה"נ אבל השליח לא עשה כלום אבל לר"י קורקוס צ"ב].

ותי' הגר"ח בחי' (סי' שעג) דהמעילה כאן הוא מעילה דהוצאה, ודין מעילה מדין גזלה כנ"ל מהגר"ח בספרו, ובחולין הוי גניבה אפי' אם עושה לחבירו, וא"כ ה"ה נזכר בעה"ב הוי הוצאה דעושה בשביל הבעה"ב, אבל רק הוצאה כהאי דהוי מעשה הוצאה וקנין בחולין נחשב למעשה גניבה וגזילה מעילת הקדש. וא"כ בנזכר בעה"ב אה"נ אינו מועל דהוי מזיד ובמזיד אין שליח לדבר עבירה מ"מ יש לו הסכמת בעה"ב, ולא בטל השליחות, ולכן השליח מעל. אבל כאן הרי אין הסכמה כלל ליתן עוד א' וא"כ השליח לא נחשב כמוציא וכו' דהרי לא היה לו רשות בכלל להוציא השני. וע' להלן עוד בדין זה בטעם נזכר בעה"ב למה שליח מעל.

וע' חידושי ר' שמואל קידושין (סי' יג) שהקשה דאפי' בזנכר בעה"ב סו"ס במזיד ליכא שליחות וא"כ לא הוי שלוחו וע"ש שפלפל עפ"י ב' תי' התוס' בב"מ י, ב דאפשר רק חיובים ליכא אבל המעשה לא בטל. אבל עוד העיר דברמ' משמע דאירי כאן אפי' במעילה דהנאה ולא רק דהוצאה, דהרמ' חידש שם (פ"ז ה"ב) דאם יש עוד איסור באכילה כגון בשר עולה אז ל"א שליחות לדב"ע ע"ש, ומקורו בתוספתא, ובהנאה לא שייך כ"ז דבמציאות הרי נהנה, והגר"ח עצמו בספרו (פ"ח ה"א) הוכיח מזה דהרמ' מפרש דאירי גם במעילה דהנאה, וע' הגר"ש שם מש"כ עוד ביישוב הרמ' למה אין השליח חייב בחתיכה ב'.

{מחלוקת ראשונים אם גזבר דווקא או ה"ה כל אדם שלא מדעתו אינו מועל}

משנה כא, א. הבא מחלון וכו' משמע דשליח נתן לבעה"ב, וכ"ה ברש"י קידושין נ, א. וכן מפורש בתוס' כאן ד"ה הבא, ותמהו קר"א ומקנה קידושין שם מה עשה השליח סתם טלטל מכאן לכאן, ואם לא עשה שליחותו למה מועל. ולכן הגיה המקנה ברש"י שם דאירי דהשליח קנה בשוק. אבל בתוס' צ"ע טובא.

ובתוס' כתבו דמיירי בגזבר מלשון בעה"ב וכתבו דא"כ לא מעל מיד אלא כשיוציא, ואז אה"נ אם עשה שליחותו השליח מעל אז, ואינו מובן כנ"ל מה עשה השליח. וע' עול"ש דדנים כאילו הבעה"ב עושה שליחותו של השליח, וג"ז צ"ב כמובן וצ"ב.

והנה בעיקר דברי התוס' דקדק רעק"א בכמה מקומות (לעיל יט, ב וקידושין נה, א ופסחים כט, א) דכנראה יש מחלוקת ראשונים בדין גזבר דפטור לעיל, דתוס' קידושין שם כתבו דל"ד גזבר אלא כל א' שלא מסר לשני אלא הגביהו וחשב שהוא שלו אינו כלום. וכ"כ בב"מ צו, ב, אבל בתוס' כאן כתבו דקדק רק גזבר ומבואר דסתם אדם אינו כן ומעל מיד הגם דג"כ חושב שהוא מעות שלו ומועל מיד בלי הוצאה לשני, הרי גזבר דווקא. וכתב רעק"א דגם בתוס' לעיל יט, ב משמע כן דכתבו סברא של גזבר דכל מקום הוא רשות הקדש ולפ"ז גזבר דווקא.

{ביאור דין שליחות בחש"ו ומ"ש מפקח דבעי שליחות}

גמ'. מטען של זיתים וכו'. ועיקר דמיון הגמ' לדין ניהותא, וע' תוס' דה"ה מכל ניהותא ורק כאן מבואר יותר אפי' בלי מעשה כלל, ומ"מ עיקר הגמ' צ"ב דסו"ס אין שליחות ולמה מועל בעה"ב בניהותא גרידא. וע' תוס' בסו"ד דבאמת א"צ מעילה ועיקר מקור מתרומה לעיל רק דיש שליח לדבר עבירה, אבל ג"ז אינו פשוט ע' להלן, ובעיקר הגמ' יש מבוכה גדולה באחרונים ונפרש סיכום הדברים;

פשטות הגמ' הוא כמש"כ בפנ"י קידושין (מב, ב) וכן בנויב"ק (אהע"ז קמא סי' עה) וכתב הפנ"י דמוכח מזה דחייב בחש"ו דא"צ שליחות במעילה אלא גורם לכך נמי חייב, וזהו כוונת הגמ' כאן. ולפי"ז תמה למה שם בגמ' בעינן שליחות לדב"ע מתרומה, הלא אפי' בלי שליחות חייב, לעולם לא גרע מחש"ו.

ונאמרו כמה תי'; בפנ"י תי' דאה"נ ומקור לשליחות הוא רק דפקח למה אין הפקח חייב וממילא אין הבעה"ב חייב דאין חיוב לשניהם, ומסברא אה"נ בעה"ב הגורם מ"מ השליח עשה בידיים ומסתברא יותר לחייבו, [ע' לעיל שצדדנו מזה דיש שליח לשניהם וכ"ה בתורי"ד בקידושין שם, אבל בפנ"י כתב דאינו כן]. וקמ"ל דין שליחות בפקח דהוא אינו חייב. ונמצא דא"צ שליחות בעצם ורק בבר דעת בלי שליחות השליח חייב וקמ"ל דיש שליחות לדב"ע ממילא אין השליח חייב.

עוד תי' בשעה"מ (מעילה ז, ב) דכיון דדברי הרב וכו' ממילא אם אין מקור לשליחות לדב"ע, הרי לא נקרא שעה דעת בעה"ב ונחשב כנעשה הדבר מעצמו בלי דעת בעה"ב ממילא אין הבעה"ב חייב ורק בחש"ו דליכא טענת דברי הרב ממילא הבעה"ב חייב מסברא בלי שליחות.

בחי רמ"ש קידושין שם וכן בחזון יחזקאל תוספתא ב, ב כתבו לחלק דחש"ו א"צ שליחות אבל פקח לעולם עושה על דעת עצמו וא"כ אם אין שליחות א"א לדון הבעה"ב שהוא גורם וגרע מחש"ו ולכן צ' שליחות. וכתב בביתאורים על הקר"א החדש (סי' סה אות ג') דנפק"מ בגוי שיש לו דעת אבל אין לו שליחות, דלפנ"י ושעה"מ אפי' הוא בר דעת מ"מ אין לו חיובים וליכא דברי הרב וכו' ולכן הבעה"ב חייב, אבל לרמ"ש בגוי בר דעת צ' שליחות ובעה"ב פטור. וע' ריטב"א עירובין לא, ב דמפורש דבעה"ב חייב בגוי כמו חש"ו. ובאמת יוצא לפי"ז דלפנ"י ושעה"מ ונוי"ב בעצם חיוב מעילה מצד גורם אתיעבדא על ידו, ורק בפקח צריך מקור שליחות לסיבות אחרות, אבל לרמ"ש באמת בפקח בעי שליחות ממש.

ועיקר הנידון מפורש בקצות (רצב, א) בשם המהרי"ט נמי דהוי שליחות גמור, שהביא מהרי"ט שדקדק בלשון הרמ' כתב במעילה (ז, ב) דאין שליחות לדב"ע אלא במעילה בלבד, והלא גם טביחה ומכירה וכו' וכן שליח"י. וכתב המהרי"ט דהתם מצד הגורם וכאן מדין שליחות ממש. [וע' קצות שחילק מה"ט אם שניהם חייבים או לא], ותמה השעה"מ דגם מעילה א"צ שליחות דחש"ו נמי חייב. ולהנ"ל א"ש דבר חיובא חייב רק מדין שליחות.

מהלך שני בכל הסוגיא כתב בקר"א וכן האריך בקה"י סי' י' דכאן כוונת הגמ' רק במעילה דהוצאה וזהו כל הדמיון לעירוב וכו' והיינו דכל הקנאה הוא רק קירוב מעות לחנוני ועיקר הוצאה הוא ע"י הבעה"ב ולכן בהוצאה מספיק בחש"ו להולכת המעות, והקנין הוא ע"י הבעה"ב. ואה"נ אפי' בפקח נמי א"צ שליחות ומספיק במעשה קוף, ורק במעילה דהנאה אפי' אם יש שם שליחות כמש"כ צד א' בתוס' בקידושין וכן ברמ', התם בעינן שליחות גמור מתרומה, וכוונת הגמ' שם מדין מעילה דהנאה לזה בעינן מקור לשליחות. [ובזה ביאר הקה"י הרמ' דנתערב איסור אחר ליכא שליחות דהתם מעילה דהנאה וליכא שליחות כה"ג, ול"ד לטביחה ומכירה ומיושב הטור דמספיק שם בלי שליחות].

ובעיקר הענין ע' עונג יו"ט או"ח סי' לא באריכות שיש מעילה דהוצאה ע"י הקנאה אפי' אם אין מעשה ולכן א"צ שליחות לכך.

עוד מהלך בסוגיין הוא חידושו של הנתיבות (קפב, א) דחש"ו מהני במעילה דבהם באמת יש פרשת שליחות, ורק בתרומה נתמעטו אבל מעילה דישלדב"ע ה"ה יש שליחות לחש"ו. אבל כבר תמה באמרי ברוך שם דעיקר מקור של מעילה הוא מתרומה, וכן ק' מכל הגמ' כאן ממעטן של זיתים וכו' ולהנ"ל הרי מהני מדין שליחות פשוט וצ"ב טובא.

{למה בנזכר בעה"ב מעל השליח}

נזכר בעה"ב שליח מעל, בטעם הדבר יש סתירה בדברי רש"י, דבקידושין נ, א פירש"י דהוי מזיד ולא נתחדש פרשת שליח במזיד ולכן שליח מעל, וכן הבאנו לעיל מהגר"ח בשם הרמ'. אבל בחגיגה י, ב פי' דמבטל השליחות דמסתמא אינו רוצה וכו' ע"ש. וכבר עמד ע"ז בקצות (שמח, ד) ורעק"א כאן.

והכתב הקצות דתוס' בקידושין כתבו יסוד דכל דין דליכא שלדב"ע בעלמא רק אם השליח מזיד, אבל שליח שוגג דא"א לומר דברי הרב וכו' שהוא שוגג אז יש שליחות בעלמא, ולא יתכן סברת רש"י בקידושין דמשלח מזיד אין שליחות דשליח שוגג עדיין יש שליחות, וע' תוס' שם דחידוש של מעילה היינו אפי' שליח מזיד, ע"ש. ועכ"פ בע"כ לתוס' שם סברת המשנה כאן בע"כ מדין ביטול שליחות כתוס' שם.

וּכְתַב רַעֲקָא דְנִפְקָא מִמָּה הֵדִין אִם הִבְעָה"ב מִזִּיד מִיד, דְּלִרְשָׁי קִידוּשִׁין לִיכָא שְׁלִיחוֹת וְשְׁלִיחַ מַעַל, אֲבָל לְסַבְרַת רִשְׁי בַּחֲגִיגָה דָּאֵן סִהֲדִי כֹה"ג לִיכָא אוּמְדָנָא וִישׁ שְׁלִיחוֹת. עוֹד כְּתֹב בַּח' רַמ"ש קִידוּשִׁין שֵׁם נִפְקָא מִמָּה אִם נִזְכָּר וְחֹזֵר וְשֹׁכֵחַ, דָּאִם מִצַּד בִּיטוּל שְׁלִיחוֹת תּוֹ לֹא נִתְמַנָּה אֲבָל מִדִּין שְׁלִיחוֹת לְדַבֵּר עֲבִירָה תְּלוּי בְּשַׁעַת הָעֲבִירָה וְאִזּוּ הִיא שׁוּגָג.

{דְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּטַעַם דְּלִיכָא בִּיטוּל בְּתַעְרוּבַת מִטְבַּע שֶׁל הַקֹּדֶשׁ}

כֹּא, ב' מִשְׁנָה נִפְלָה פְּרוּטָה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּתוֹךְ כִּיסוֹ אוֹ שְׁאִמֵּר פְּרוּטָה בְּכִיס זֶה הַקֹּדֶשׁ כִּיּוֹן שֶׁהוֹצִיא אֶת הָרִאשׁוֹנָה מִעַל דְּבָרֵי ר"ע. וּפִירְשׁוֹ הַתּוֹס' ד"ה פְּרוּטָה דֶּהֱגַם דֶּהוּי רַק סִפְקָא מ"מ יֵשׁ חִיּוּב בְּסִפְקָא מַעֲשִׂיּוֹת אֲשֶׁם תְּלוּי. וְהִקְשׁוֹ הַתּוֹס' לִמָּה אֵין פְּרוּטָה זֶה בְּטֹל בְּתוֹךְ הַשָּׂאָר.

וְנִחְלְקוּ הָאֲחֵרוֹנִים בְּאִיזָה בְּבֵא הַקֹּשׁ, דְּבִפְלִתִי (ס' ק' סָק"ח) מִבּוֹאֵר שְׁנִקֵּט שֶׁהִקְשׁוֹ בְּסִיפָא בְּאוּמֵר פְּרוּטָה זֶה בְּכִיס הַקֹּדֶשׁ, וְלִכְּן דֵּן שֵׁם דְּכָאֵן נֹולֵד הָאִיסוּר בְּתַעְרוּבַת וּמַעוֹלָם לֹא הִיא בְּנִפְרָד. אֲבָל בְּבִרוּךְ טַעַם (תַּעְרוּבַת פ"ד ג, ב) וְכֵן בְּמִשְׁמְרוֹת כֹּהֲנָה כְּתִבּוֹ דְּתוֹס' לֹא הִקְשׁוֹ בְּדִין שְׁנִי אֲלֵא בְּרִישָׁא וְכִלְשׁוֹן הַתּוֹס' הִיא פְּרוּטָה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שְׁנִפְלָה, וְאִדְרַבָּה בְּסִיפָא לֹא ק' דֵּאִינוּ בְּטֹל כְּמִשְׁכ"כ הַמֵּרְדִּכִי (חֻלִּין פ"ח רַמְז' תְּשַׁל"ז) דְּנֹולֵד בְּתַעְרוּבַת אֵין בִּיטוּל בְּרוּב.

וְתִ' דֶּהִיָּה רַק עוֹד מִטְבַּע, וְע' צֵאֵן קֹדֶשִׁים דִּק' מִלְשׁוֹן חֲכָמִים חֲכָמִים אוֹמְרִים עַד שִׁיּוּצִיא אֶת כָּל הַכִּיס מִשְׁמַע שִׁישׁ עוֹד. וְע' תַּפְאֵר"י בּוֹעֵז סוֹף אוֹת ה.

תִּ' ב' דְּמִטְבַּע דְּבָר חֲשׁוֹב וְכִבֵּר תִּמְהוּ רַבִּים דְּדִין זֶה מִדְּרַבְּנָן כְּמִבּוֹאֵר בְּרַמ"א ק' א, כֹּה"ק בְּבִרְכַּת הַזִּבְחָה, וּבְמִשְׁל"מ (מַעֲלִיָּה ז' ו) נִקֵּט בְּאַמַּת בְּתוֹס' כֹּאֵן דְּדַבֵּר חֲשׁוֹב אִינוּ בְּטֹל מִה"ת, וְכִבֵּר דֵּנוּ דְּלֹא יִתְכֵּן וְע' שַׁעֲרֵי ש"ג פִּכ"ד מִשְׁכ"ב.

וְהִנֵּה עוֹד תִּ' הָאֲחֵרוֹנִים כֹּאֵן, ע' עֵין יִצְחָק או"ח ס' כו מִגַּמ' בִּיצָה (לח, ב) דְּמִמּוֹן רְאוּבֵן אִינוּ בְּטֹל בְּשִׁמְעוֹן דְּמִמּוֹנָא לֹא בְּטֹל, וְא"כ לֹא פִקַּע נִמִּי בַּעֲלוֹת הַקֹּדֶשׁ וּמִמִּילָא חִיִּיב מַעֲלִיָּה. וְצ"ב בְּתוֹס' שְׁלֹא תִ' כֵּן. וְע' ש"ש ש"ו פ"ד וְכֵן בְּשַׁעֲרֵי ש"ג פִּכ"ג שְׁדִּנּוּ דֹּאֵה"נ בַּעֲלוֹת מִמּוֹנוֹת לֹא פִקַּע מ"מ דִּין אִיסוּר הִנָּאָה בְּטֹל וְהַדִּינִים שְׁלוֹ בְּטֹל. וְכְּתִבַּת הַש"ש דְּמוֹכַח לִפִּי"ז דְּדִין מַעֲלִיָּה אִינוּ גְזִילָה דְּזֶה תְּלוּי בְּבַעֲלוֹת מִמּוֹנֵי אֲלֵא הוּא אִיסוּר הִנָּאָה וּמִמִּילָא זֶה בְּטֹל, וְהֵאֲרַכְנוּ לַעֲלִיל עוֹד מ"מ אִם הוּא כֵּן.